

**Okruhy ke státní závěrečné zkoušce
2011/2012
Surdopedie se znakovým jazykem
Navazující magisterské studium**

I. část – surdopedie

1. Úvod do surdopedie – vymezení základních terminologických pojmů

Obor, cíl, metody, mezioborové vztahy, předmět zájmu oboru surdopedie.

2. Historie péče o osoby se sluchovým postižením

Průkopníci vzdělávání neslyšících (obd. 16. – 17. století), rozvoj institucí, ústavů a škol pro sluchově postižené, historický vývoj koncepcí vyučování.

3. Sluch

Význam sluchu, anatomie sluchového analyzátoru, etiologie sluchového postižení, faktory negativně ovlivňující vývoj sluchového ústrojí, důsledky sluchových vad, psychologické zvláštnosti osobnosti jedince se sluchovým postižením.

4. Diagnostika sluchových vad

Klasifikace sluchových vad, nedoslýchavost, hluchota, ohluchlost, presbyakusis, tinnitus, diagnostika sluchového postižení, objektivní a subjektivní sluchové zkoušky, screeningové vyšetření sluchu.

5. Řeč osob se sluchovým postižením

Ontogeneze řeči, stádia vývoje řeči, přípravné období a vlastní vývoj řeči u dítěte se sluchovým postižením ve slyšící a neslyšící rodině, jazykové roviny - úroveň řeči po stránce obsahové, artikulační a gramatické, modulační faktory.

6. Logopedická péče u jedinců se sluchovým postižením

Charakteristika mluveného projevu, individuální logopedická péče, sluchová výchova, vyvozování hlásek, rozvoj lexikální a gramatické stránky řeči, globální čtení.

7. Český jazyk v komunikaci neslyšících

Mluvená řeč, psaná podoba řeči, čtení s porozuměním, úprava textu pro sluchově postižené, využití nových médií a internetu v komunikaci neslyšících.

8. Komunikace

Charakteristika a význam mezilidské komunikace, komunikační formy osob se sluchovým postižením.

9. Vizually motorické komunikační systémy

Teoretické základy znakového jazyka, vlastnosti znakového jazyka, tlumočení znakového jazyka - podmínky tlumočení.

10. Sluchová protetika

Individuální sluchová protetika, přístroje a pomůcky pro individuální logopedickou péči a sluchovou výchovu, kompenzační pomůcky a jejich význam pro život člověka se sluchovým postižením.

11. Kochleární implantát

Podmínky přidělení kochleárního implantátu, výběr kandidátů, předoperační příprava, logopedická péče po implantaci.

12. Systém vzdělávání u dětí, žáků a studentů se sluchovým postižením

Předškolní zařízení, základní školy pro sluchově postižené, OU, SOU, SOŠ, SŠ pro sluchově postižené, možnost studia osob se sluchovým postižením na VŠ.

13. Vzdělávací přístupy ve školách pro sluchově postižené

Speciální vyučovací metody - organizace vyučování u dětí, žáků a studentů se sluchovým postižením, orální metoda, totální komunikace, bilingvální přístup, neslyšící pedagog.

14. Integrace dětí, žáků a studentů se sluchovým postižením do vzdělávacích zařízení hlavního vzdělávacího proudu

Podmínky integrace, spolupráce s SPC, služby poskytované SPC integrovaným žákům, učitelům běžných škol a rodičům.

15. Včasná intervence u dětí se sluchovým postižením

Střediska rané péče, speciálně pedagogická centra, formy spolupráce s rodinou, situace rodičů pod odhalení sluchové vady u dítěte, zdravotnická péče, depistáž, speciálně pedagogická diagnostika, výběr školského zařízení, včasná sluchově řečová výchova.

16. Legislativní opatření

Legislativní opatření vztahující se ke vzdělávání dětí, žáků a studentů se sluchovým postižením, zákon o komunikačních systémech, možnosti využívání tlumočení do znakového jazyka, příspěvky na kompenzační pomůcky.

17. Komunita neslyšících

Kulturní definice hluchoty – „Neslyšící“, organizace osob se sluchovým postižením, volnočasové aktivity.

18. Sluchová vada a další kombinovaná postižení

Péče o jedince se sluchovou a další přidruženou vadou, současné pojetí vícenásobného postižení, možnosti augmentativní a alternativní komunikace.

19. Hluchoslepota

Pojetí a klasifikace hluchoslepoty, etiologie, možnosti vzdělávání, organizace pro jedince s hluchoslepotou – LORM, Via, Záblesk, Klub přátel červenobílé hole.

20. Komunikační systémy hluchoslepých

Charakteristika komunikačních forem osob s hluchoslepotou - př. mluvená řeč, prstová abeceda, Braillovo písmo, Lormova abeceda, daktylografie, znakový jazyk, taktilní podoba znakového jazyka.

DOPORUČENÁ LITERATURA:

Adresář služeb nejen pro neslyšící - Sichrová E. - Praha : FRPSP, 2009. - 134 s. (možné objednat na www.frpsp.cz)

EVANS, L. *Totální komunikace. Struktura a strategie.* Hradec Králové: Pedagogické centrum, 2001. **FREEMAN, R.D.** et al. *Tvé dítě neslyší?* Praha: FRPSP, 1992.

GÜNTHER, K. B. *Bilingvální vyučování neslyšících žáků základní školy.* Praha: MŠMT. 2000.

HOLMANOVÁ, J. *Raná péče o dítě se sluchovým postižením.* Praha: Septima, 2002.

HORÁKOVÁ, R. *Nedoslýchavost v období senia.* In MÚHLPACHR, P. *Schola Gerontologica.* Brno: MU, 2005, s. 112-117, ISBN 80-210-3838-1

HORÁKOVÁ, R. Úvod do surdopedie. In Pipeková, J. (ed.) *Kapitoly ze speciální pedagogiky.* Brno: MU, 2006, s. 127-143.

HORÁKOVÁ, R. Specifika vývoje a včasná pedagogická intervence u dětí se sluchovým postižením. In Opatřilová, D.(ed.) *Pedagogicko psychologické poradenství a intervence v raném a předškolním věku u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami,* Brno: MU, 2006, s. 243-281.

HORÁKOVÁ, R., DINGOVÁ, N., ZAHUMENSKÁ, J. *Specifika tlumočení ve vzdělávání.* Praha : Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008

HORÁKOVÁ, R., SOURALOVÁ, E. *Problematika osob s hluchoslepotou a kontaktní tlumočení u hluchoslepých preferujících český znakový jazyk.* Praha : Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008.

KLENKOVÁ, J., BYTEŠNÍKOVÁ, I., HORÁKOVÁ, R. *Logopedie a surdopedie.* Brno: Paido, 2007, 100 s.

HRONOVÁ, A., MOTEJZLÍKOVÁ, J. *Raná komunikace mezi matkou a dítětem.* Praha: FRPSP, 2002.

HRUBÝ, J. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu. 1. a 2. díl.* Praha: Septima, 1997, 1998.

HRUBÝ, J., BAREŠOVÁ. *Didaktické a technické pomůcky pro sluchově postižené v MŠ a ZŠ.* Praha: Septima, 1999

JABŮREK, J. *Bilingvální vzdělávání neslyšících.* Praha: Septima, 1998.

JANOTOVÁ, N., ŘEHÁKOVÁ, K. *Surdopedie. Komunikace sluchově postižených.* Praha: SPN, 1990.

JANOTOVÁ, N., SVOBODOVÁ, K. *Integrace sluchově postiženého dítěte v mateřské a základní škole.* Praha: Septima, 1998.

KRAHULCOVÁ, B. *Komunikace sluchově postižených.* Praha: Karolinum, 2002.

LEJSKA, M. *Poruchy verbální komunikace a foniatrie.* Brno: Paido, 2003.

LEONHARDT, A. *Úvod do pedagogiky sluchovo postihnutých.* Bratislava: Sapiencia, 2001.

LUDÍKOVÁ, L. *Vzdělávání hluchoslepých I.* Praha: Scientia, 2000.

LUDÍKOVÁ, L. *Edukace hluchoslepeho dítěte raného věku.* Olomouc: Univerzita Palackého, 2001.

LUDÍKOVÁ, L. *Vzdělávání hluchoslepých III.* Praha: Scientia, 2001.

NOVÁK, A. *Foniatrie a pedaudiologie I. Poruchy komunikačního procesu způsobené sluchovými vadami.* Praha: 1994.

NOVÁK, A. *Foniatrie a pedaudiologie II. Základy fyziologie a patofyziologie řeči, diagnostika a léčba poruch řeči.* Praha: 1997.

POTMĚŠIL, M. *Úvodní stati k výchově a vzdělávání sluchově postižených.* Praha: Fortuna, 1999.

POTMĚŠIL, M. *Všeobecný slovník českého znakového jazyka A-N.* Praha: Fortuna, 2002

POTMĚŠIL, M. *Všeobecný slovník českého znakového jazyka O-Ž.* Praha: Fortuna, 2004

POTMĚŠIL, M. *Čtení k surdopedii.* Olomouc: UP, 2003
POUL, J. *Jak vést neslyšící dítě k četbě.* Praha: Knihovna časopisu GONG, 1991.

POUL, J. *Nástin vývoje vyučování neslyšících.* Brno: Paido, 1996.

PULDA, M. *O výuce odezírání.* Praha: Knihovna časopisu Gong, 1990.

PULDA, M. *Surdopedie se zaměřením na raný a předškolní věk.* Brno: MU, 1992, 1994.

PULDA, M. *Včasná sluchově řečová výchova malých sluchově postižených dětí.* Brno: MU, 2002

PULDA, M. *Integrovaný žák se sluchovým postižením v základní škole.* Brno: Paido, 2000

RENOTIÉROVÁ, M., LUDÍKOVÁ, L. et al. *Speciální pedagogika.* Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2003.

SOBOTKOVÁ, A. *Edukace dětí a žáků se sluchovým postižením,* In VÍTKOVÁ, M.: *Integrativní školní (speciální) pedagogika,* Brno, MSD, 2003.

SOBOTKOVÁ, A. *Včasná diagnostika a pedagogická intervence u dětí se sluchovým postižením jako úkol SPC,* In VÍTKOVÁ, M.: *Otázky speciálně pedagogického poradenství,* Brno, MSD, 2003.

SOURALOVÁ, E. *Čtení neslyšících.* Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2002.

SOURALOVÁ, E. *Vzdělávání hluchoslepých II.* Praha: Scientia, 2000.

STRNADOVÁ, V. *Potom ti to povíme.* Praha: Česká unie neslyšících, 1994.

STRNADOVÁ, V. *Jaké je to neslyšet.* Praha: Česká unie neslyšících, 1995.

STRNADOVÁ, V. *Hluchota a jazyková komunikace.* Praha: FF UK, 1998.

STRNADOVÁ, V. *Hádej co říkám aneb Odezírání je nejisté umění.* Praha: Helix, 2001.

SVOBODOVÁ, K. *Logopedická péče o děti s kochleárním implantátem.* Praha: Septima, 2005

ŠEDIVÁ, Z. *Rozvíjení sociální dovedností sluchově postižených.* Praha: Septima, 1997, 1998

ŠEDIVÁ, Z. *Psychologie sluchově postižených ve školní praxi.* Praha: Septima: 2006

ŠLAPÁK, I., FLORIÁNOVÁ, P. *Kapitoly z otorhinolaryngologie a fonoatrie.* Brno: Paido, 1999.

VANĚČKOVÁ, V. *Výchova řeči sluchově postižených dětí.* Praha: Septima, 1996

INTERNETOVÉ ODKAZY:

www.cktjz.com , www.ruce.cz , www.ticho.cz, www.pevnost.com, www.lorm.cz
www.teiresias.muni.cz, www.frpsp.cz

ČASOPISY: Speciální pedagogika, Gong, Unie, INFO Zpravodaj, Doteky

II. část – znakový jazyk

1. Charakteristika jednotlivých komunikačních systémů užívaných osobami se sluchovým postižením.
2. Sociolingvistické a psycholingvistické aspekty komunikace neslyšících.
3. Postavení znakového jazyka ve společenství neslyšících – kultura Neslyšících.
4. Rysy přirozených jazyků – český znakový jazyk.
5. Notace – způsoby zápisu znakového jazyka.
6. Prstové abecedy a jejich užití v komunikaci s osobami se sluchovým postižením.
7. Problematika tlumočení znakového jazyka. Etický kodex tlumočnicka znakového jazyka.
8. CODA problematika – slyšící potomci neslyšících rodičů.

DOPORUČENÁ LITERATURA:

HRONOVÁ, A. Poznáváme český znakový jazyk III. (Tvoření tázacích vět). *Speciální pedagogika* 12, 2002, č. 2

JANOTOVÁ, N., ŘEHÁKOVÁ, K. *Surdopedie*. Komunikace sluchově postižených. Praha: SPN, 1990.

KRAHULCOVÁ, B. *Komunikace sluchově postižených*. Praha: Karolinum, 2002.

MACUROVÁ, A. Poznáváme český znakový jazyk. (Úvodní poznámky). *Speciální pedagogika*, 2001, roč.11, č.2.

MACUROVÁ, A. Proč a jak zapisovat znaky českého znakového jazyka. In *Speciální pedagogika*. 1996, roč. 6, č. 1.

MACUROVÁ, A., BÍMOVÁ P. Poznáváme český znakový jazyk II. In *Speciální pedagogika*, 2001, č. 5.

MACUROVÁ, A. Poznáváme ČZJ IV. (Vyjádření času). In *Speciální pedagogika*, 2003, č. 2.

MOTEJZLÍKOVÁ, J. Poznáváme český znakový jazyk V. (Specifické znaky). In *Speciální pedagogika*, 2003, roč. 13, č. 3.

POTMĚŠIL, M. *Prstová abeceda*. Praha: FRPSP, 1992.

SLÁNSKÁ BÍMOVÁ, P., OKROUHLÍKOVÁ, L. Rysy přirozených jazyků. Lexikografie. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008

VYSUČEK, P. Poznáváme ČZJ VI. (Specifické znaky). *Speciální pedagogika* 14, 2004, č. 1.

Vybrané publikace ČKTZJ – www.cktzj.com – bude upřesněno v rámci výuky.

Vybrané slovníky znakového jazyka v knižní podobě:

GABRIELOVÁ, D., PAUR J., ZEMAN, J. Slovník znakové řeči. Praha: Horizont, 1988.

POTMĚŠIL, M. Všeobecný slovník českého znakového jazyka A-N. Praha: Fortuna, 2002

POTMĚŠIL, M. Všeobecný slovník českého znakového jazyka O-Ž. Praha: Fortuna, 2004

RŮŽICKOVÁ, M. Učíme se českou znakovou řeč. Praha: Septima, 2000

RŮŽICKOVÁ, M. Než půjdeme do školy. Praha: Septima, 2000

RŮŽICKOVÁ, M. Znakování pro každý den. Praha: Septima, 2000

Vybrané slovníky znakového jazyka v elektronické podobě (CD ROM):

- Procházková, A. a kol. *Slovník znakového jazyka pro obor pedagogika a psychologie*. Hradec Králové: PedF, 1992 (www.frpsp.cz)
- Ptáček, V., Kotvová, M.: *Slovník znakové řeči*. Praha: PedF UK, 1998 (www.frpsp.cz)
- Potměšil, M. *Zpracování dřeva – terminologická pomůcka*. Beroun, 2002 (www.frpsp.cz)
- *Kurz znakové řeči (1.-4. díl) – interaktivní CD ROM*, Unie neslyšících Brno, 2003 (www.kurzznakovereci.cz)
- *Terminologie pro počítače, internet, tvorbu webových stránek a typografii v českém znakovém jazyce*. Praha: ASNEP, 2003 (www.frpsp.cz)
- Vysuček, P., Motejízková, J. *Specifické znaky*. Praha: FF UK, Pevnost, 2003 (www.frpsp.cz, FF UK Praha)
- *Lexikologie pro základní školy*. Praha: FFUK, 2003 (FF UK Praha)
- Langer, J., Ptáček, V., Dvořák, K. *Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk*. Olomouc: UP PdF, 2004, ISBN 80-244-0846-5 (www.frpsp.cz, příp. prodejna skript PdF MU, Brno)
- *Čeština pro neslyšící (předložky 3. pád)*. Praha: Pevnost, České centrum znakového jazyka, 2004 (www.pevnost.cz)
- Dingová, N., Dvořáková, M., Faltínová, R., Okrouhlíková, L., Servusová, J. a kol. *Slovník porodnické terminologie*. Praha, 2005 (www.frpsp.cz)
- Horáková, R. *Znaková zásoba terminologických pojmů z oboru speciální pedagogika*. Brno: PdF MU, 2005 (PdF MU, Brno, Katedra speciální pedagogiky)
- *Zvířátka v českém znakovém jazyce*. Praha: FRPSP, 2006 (www.frpsp.cz)
- Suralová, E., Langer, J., Horáková, R., Rádlová E., Šarátková, A. *Taktilní znakový jazyk pro hluchoslepé (základní zásoba znaků)*, výukový CD-ROM, 1. část, Praha: LORM, 2006 (www.lorm.cz)